

АРТЫНДА-ЛА АЯН-ШИНЧИЛИГ

Хөрмиңиң иштәнде оторлорду, лат-чиркәнде, таңы-малы иштәрдә, әг-бәләни чәстәрдә: мал-маған азы-рад турар өг-бүдәлерни көргө, артында-да ял-пичивалт. А дузалал ажыл-агый чок бажынарны көргө, әәшир-гей, куу, чалгарынчыг ыт-кач болур. Ычангап бист-тиң сохтоза хөрөжөөннөр чөүдәси өг-бүдә бирүтү хуу-да дузалал ажыл-агыйлыг тураң дөш чок кычөгөйлә салып турар. Бо ажылды бистер, хөрөжөөннөр чөүдә-си Бистин дыка хей өг-бүдә-ләрнәсиз дузалал ажыл-агыйлыг болур дөргө, ажи-мырдыг төгөлдөз апарган. Оң тур-дарыңлар ажыл-дуа-лыг аяккоң үзөтөз билдирә. Шынал-а, тууза дузалал ажыл-агый өг-бүдәниң рух-ларынга түп-ажылчы. Әсте-ктәгит кичиңдәлде, бойдуз-ка ыкшылды таймыртырар, ол бола кичиңниң надкыны-мынга ажитың дээрән бот-тарыңың дажа кожа-кады әт-өрүңнү дүркузгалыңдаң көр-бөгөтөр.

Әскә-даа култураларны та-жиреп өстүрүп турар. Кат-на-мыстп. Боттары хуузуңда автоматшылдыг, колсызлыг мошоткаңдыт. Акырмаа Сым-чап-ололона күрүстәк агы-тиң, Орлаң-оң Бадаңлыгын сохтоза чолчың. Каймыг кичиңдәшү-тоңманың күс-ләр-гәткит ала-ең. Бо чымыл оң солдари-бәлә хөмөкчиг түгәп, сохтожа 4 тонна сөгәл-пәләтәккә дуналаган. Бо өг-бүдә суурда чыңчыл болган «Алдың күс» дөш дөгәлгәтиң илчәйиң, кыялыңың. Аң,

ымга илгит дөгәлгәтә Зоя Даргың-оң, Татьяна Тас-оң, Баа-Хөо Бичиңчиң, Анукааа Сынчы макталды, шаңнаткан. Тус-тус коллективтерләр сохтоз контораның, әмәл-гәтиң база көдө Совет күс-комунуң хөрөжөөннөр чөүдәси дөгәлгәтә, дөгәлгәтә. Шөкө мыллыг дөшүдә куу-дәк кичиңдәри хей-әлү киңирп, арайыңда маргалдажып, чәж-жә хөөнү таймыктырар-дыт.

Бистин хөрөжөөннөр чөүдә-си болтап илде, аяктыңа

Бистид өг-бүдө ээлери төрөөлөспөргүс кат-чымисти, чадаи шыштары тартып өстүрөспөчө дуудт кытэиэбейи салып турар аларгар. К. Даржа, Л. Спирин, Э. Дензигмаа, Б. Тончаа олар кат-чымисти тарып өстүрөспөчө бээдур-ла мастерлар аларгар. Бу чылым олар байжынаршы-чы чымалы тарып өстүрөспөчө шыштаридан хэй катты чылым өстүрөспөчө тарып өстүрөспөчө.

Хорожоннөр чөвүлсэ «Ал-

[illegible][illegible]

Ажылта эки үлгөр-тишек керек. Бу таалам-биле бисте дуржулга бар. Өг-бүлелерин хөроонен ээлери С. Опух-ов, М. Серго, А. Байкара, У. Педоренко, К. Чымба болгат өскөкөр-дөө. Дүдүмдээ ажал-агылым бузур таалам-биле, шыпкан-ла, дудугу баймылар, ладгынчыктар болуп турар. Билгаларын чамдыктарыман дугайы солунууң бу арында биязлов-дур.

келиндер деп, күүрүмдүгүчө ка-
руч олурарга кайыи таар-

Басте бйр эки чүүл болж, суур улузунун мал-муганын мал эмчии Ордаана Түлүш эмнеп берип турар. Бйр эвес улустун хуузунда мал-муганын эмнедес чүчө болж, ор-

Бисте хууда дузалал амьлагчийн хөгжүдөрлөдө бөргөдө, шинтпирлээр ужурагддд

айтырыгдар чок эвес, бар боддур дийн. Ол чүдериладзе, мал чени бөлеткен адыр черни айтып, үдөн бербезиден берге. Оон анигла, бо бажынар чаныла ооролдартар бичин улус дүте кирер, оорданыр, өзүмперни тура тырткыдап кзылтар.

Дуэзлал ажил-агийнхыг төгсгөдөрнө мөнх уруу, нүдлэм уулз дуэзлал чадирал турлап. Оол башка берге харын. Бистин чамдын улус мээп бода бүтү ажил-агмын хамтлагаа хамтлагаа.

АНАА КАНЧАП ОЛУРАР БООР

Бүтү газымдын ажилдаа
 гэдгем. Ам пенсалаан 5
 ныл болдум. Оггоруда ажилда
 аарынга дык-ла мнэк мен.
 чад олурар бэр. Шимчм-
 ле турарга эвр. Мычла удат
 шөгдө чүүч-да тарып элмр.
 Ногалаан июнь айым сөөдү-
 тахчмлары нугаа ажилын
 өрөгөн. Ичанапш бисин
 бг талаан-блө башкмлары-
 ым олор болдир башкмлар-
 ынм эвек. Кижн аргалга-ла
 болга, ажилдаар херек.
 Ажил дэргө м-дир деп бо-
 дай зоруну мен.

тут-дарым база мэлэ аам-
биле погаа, картофел,
лат-түмөк, чекерек естүрү-
нөсө аажок. Байылым ча-
мында 13 түчүк хөмөндөй
шүлүм бар. Ону сугтарып ту-
дас мен. Угуу

ред чий бээр блс. Ногаа
дөңгө киниге магадай, чий
латтеининг чөм-дир. Эң хайы-
гы, бичи уругуларга дыка-
ла өк. Байжн чамыла
уластоктукт турарга, уругу-

Ороолуула ивек-караа база
уугу турар. Ийн сытан бир
демэр-хууну чылдынна
чымы антар-дыр мен. Ону
арыныелен алырга чүү дөй
Тарымла тоорук база хай.

Мал-маган чок, огород чок
байжыларга бөөргө, артында
ээлэрийей, куу ышкат са-
гымдырар ийнн. Мал азы-
рында, оларын чатанайт,
чатыны чүү дөй сидер.
Ороолуулам тамык чүжүт-

тур-мен. Чөдрө шаадыя
турла-ла арыктыг бис, кича-
зыгтыг погаа, картофель суг-
тарашыг таарымчалыг.

Картошканы дараагында
дүжүктө чөдөр. Оз-бо суу-
дарга, коордига чыгатын та-
арымчалыг.

Чамдык дүжүт эки чыларда
ону садып саварт, 500-600
рубль оруганы кырап ап
бозур чорду. Оон аңгыда,
картофельди думажалып, оон
орууга комбикорм бээп
турган бээп турган.

Чамдык дүжүт эки чыларда
ту аяккап аптыныс. Ногаа,
картофель-даа чөтүр. Ва-
репы, консервалар дуузап
пачагыныг погаамыс-даа бар.
Малга чөткө уруг-дарым-
биле демиски турган бо-
турган бээп турган.

турар бис. Бо мал азыра-
 турар бис. Черт алытты.
 Чирпины кызын, чалын
 чирпи-бле Дузал азыр
 мең, Черде ичпач, нога айма-
 маан кичилар ажап, тары-
 рын бистин Баян-Кол суу-
 нун тоочун турткычлары
 орус чүе өрөткөн чүе. Бо
 турар бис. Бо мал азыра-
 турар бис. Черт алытты.
 Чирпины кызын, чалын
 чирпи-бле Дузал азыр
 мең, Черде ичпач, нога айма-
 маан кичилар ажап, тары-
 рын бистин Баян-Кол суу-
 нун тоочун турткычлары
 орус чүе өрөткөн чүе. Бо

агда-ла бо байжыны чамы-
а огородна ажымдаар-дыр
инс.

Байжы чамыга ногаа,
бартошма естурун деп түвө
дууджыл. Чамдытар оон
пуджыткан, чамдылар чам-
дылар.

Уруу-инс.

дун мында ам-даа турткан ту-
рар Уэльяна Савельевна бле
Александр Максимович Пе-
дороскозлардан көрүп, өөр-
лөп алган мен. Менээ дыка-
ла дуулаан удуе. Оларын

Бисиде мафам, Ахматгарым
базар бар. Өмүктөлөр-даа тууду
азырап-ла турар мен. Мал-
маганыгы боорга, оон едө-
бизе огородту чөмпичилерде
базы дика энттг. Мен бола-
рымга, өң-беле бургуу терас

Баян-Кол сууруну чурт-
такчан.

ЧУРУКТА: Дөнтүр-Кара
Байкаревна Седен байжыны
чамында огородунда
уруу, куужоон-бле кады.

ОГОРОДТУҢ МАГАЛЫҢЫН ААР

Баян-Кол суурвун Пен-
радийна кудумчуунын № 5
айгыншда хоочу чыыаы
байкара Бая-Хеесенг Олук.
олдун ег-булдес чурттай ту-
рар. Агыл, амиллалта кэр-
лаа акы-тедүүс бар. Оларга
база-ла бис дузалар, моор
картофель, пога аймаан
алыр узе. — деп, Байкара
Бая-Хеесенг чугаалдан турар.
Бакшын маркула

огуаут түнел үнмес.
Сержибаа Ошновна биле
Байкара Бая-Хеесенг мал-
маганы база аяар эстүрүп,
ооң акы-дузалын көрүп ту-
орат.

Б. Б. Олук-олдун бодол
турары-биле аярга, зуула
дузалы айма-агыны тегтү-
дерини айтырпаларынын та-

...еринг уаду чогуруу. Баян-
тозда бө өг-бүлө ыңгыт. Хей-
паташын аягындагы кызы,
...ак болурундан айтыла,
...и. Опуз-оол база ооп уруу-
...арымын нези Серекчи

[illegible]

Шээс харын, ажлын нийгмээр
 оргивчлангас болж хоржон.
 Бир өг-бүдэ хууда дуулаа
 ажыл-агуйн хөгжсүр дэст
 төмө хир-даа чигүүдэд бол-
 да, оларын дөтнөөс, дуулаа-
 нас хөмнөөсөө ботас өл-
 гүүрчлэж ам мал-магааны
 аңгилан кадарындыа шит-
 пилээр уугуурд айтгарчлар
 барын Байраар Баа-Хөөмөт
 чугаалын, Чамдын өг-бүд-
 лэр нисэн кадарчмылгагч зу-
 лгуурца. Мундасан, Мундасан
 ажлындалга
 ажлын багай. Божо кэдрэ
 Советин дуутаттары, хэрэ-
 жөөнөр чүүлдээ, хамтын
 мурунда ала-нелер нол кэ-
 тээгэйи сайр уугуурд.
 Седен ХЕРТЭ.

2-ги арын. 1988 ч. октябрь 14

ССРЭ-нин Саң министрствозундан, ССРЭ-нин Күрүне банкызындан АРХИТЕКТУРАНЫҢ ТӨӨГҮНҮН БОЛГАШ КУЛЬТУРАНЫҢ ТУРАСКААЛДАРЫНЫҢ ХЕВИРИН КӨРГҮСКЕН ТУРАСКААЛ ЧООСТАРНЫ СААРЫЛГАЖЕ УНДҮРЕР ДУГАЙЫНДА

1988 чылдың октябрь 12-де 5 рубль үнөлдүг тураскаал үш хевирин чоостарын саарылажар үндүргө, оларда Петр Бирге тураскаалды (Ленинград хоорай, Декабристер шөү), «Россиянын мүн чылы» тураскаалды (Новгород хоорай) болгаш София дугайын (Киев хоорай) көргүскөн.

Тураскаал чоостарын ак өңүгүт чеч-нигел толуксаалын кылдыр болгаш 35 мм диаметр-диг теректер хевирин болду. Чоостарын арын болгаш арты талалында теректер доголалдыр эриктелер таажы-лаан.

Чоостун арты талалында ССРЭ-нин Күрүне сууданын болгаш «СССР», «5 рубль» болгаш «1988» деп бижиктер-диг.

Артын талалында: — бар чооста Ленинград хоорайда Декабристер шө-лүнде Петр Бирге тураскаал-дын хевирин (скульпторлары Э. М. Фальков, М. А. Колло) Петропавлов шөүзүнүн ба-раанын мурунуга турар кылдыр дөстөйлөр көргүскөн, ында үстүндө доголалдыр-да «Памятник Петру Первому», аяда «Ленинград» болгаш он талалында — «1782» (тураскаалды аяк-тан чыды) деп бижиктер-диг.

— ийги чооста Новгород хоорайда «Россиянын мүн

САНАЛЫМ МЫНДЫГ

Мен бо чүдүмгө бодумун додирга савалдарым кы-рип, бойдусту камгалам, камлаар дөш мен ыкпаш сагыш аарып чорур эш-өөрүмүн саналдарым баа-леткип турар мен. Санал-дарым калерид мурунгу, павида болгаш амы үе-де бодука хамарылашты-клерелер көргөн. Бичи, школачы болгаш элде чо-руур павида, Тес-Хемин дөстөмнөргө, Берт-Дэгийн бедиктерге амыгы болгаш амы чок бойдус кыдып тур-ганым, ам кычпач барганым.

1944 чылдың кымы. Да-йын үеи. Бичаарда аялымы Тестин солгай талалы, ам «Ыштылар» советтун тев-Ак-Эрик суурун ала. Алар хоузузун Илтия-Хавалка кыштап турган. Бичан Алар хоузузун муң-мун чорурлар хоуу сымасы, доор-сарыт апарган, кодап хойлар-биле кожа оытпач чорур чүе. Аялымын уулу кижилерге «ой оларым шымырап кал-тар» дөш, ол эме-сан чок чорурлар олардан ырады сымырып турарым көргөн мен.

Ол чорурларым адым-бо-лоп өдүрүп чыра-биле сы-мырыпчын турар кижилер-дөш чок боор чүе чораш. Чорур-лар чедери багыт ала ман-паш чедери амытан-ла болгаш. Ол үеде хоуу чурттуг араттарга боо-монгу деп чүе бар эвес. Ий-чангыс кижилерге чак-тыр, дүргө боолар турган-чурун, оуу токтапкан, кур-

гадып чорбаан. Теректерин кургак, куу будунтарын чед-де ушкын мийтарын балды-биле доораш, чүктөп одап чорду. Турган ыштын кур-гак будуну баг-бачында дөш мен, азы пөйбөк даш ба-лаан, шалбаан, сым тыр-тып бадырар чораш.

Ам кыдып-дыр бис? Хем-сирде аалдар, суулар ча-нында кургак мийтар, бу-дуктар арын чыдар. Он ары-аы-биле алытпач хамарыч, чадып кижилер эртер арга чок. Бичан куузу алытпач ажалдарды хире-биле чүл-е эки дөш дыйтарын шилеп турган, оура хире-биле, ма-шинага чүдүрүп алаар-дыр.

Мен бичи чорур павида, ол мун бузуу сыгар, кат-чамасы сызы сапса базарга, ала-ме, аалдып уулу кижилер кижини дыка-ла чеме-лөр чүе. Киж бичааныла деп дөш таан мууш чораш. Ону чүлө мен эвес, уулу кы-лыкты монуктуу деп билер. Уш хаак сым алыр дөш (хаактарын бирөөн — азы, бирөөн — чечкен ады, би-рөөн — кымычы болур), уулу уластан чешпөредип алыр.

Амгы бичааныла калды-гы. Аргыларда, чагалар-да, күзгөрдө, эконо мий-тыг хемирде кат-чамасы, арга-арыкын камлаар то ба-зы, үргөдөп турар-дыр бис. Хемсирде, хемсирде кас, өдү-рөк, балык эконо-дир.

Чоолу ШУДУУ-МААДЫР.
Күш-ажалдыг хоочуу.

ХУМАГАЛАЛ-БИЛЕ

Редациянын почтазында бойдус камгаладыг тамаа-рылаан эконо эвес чагалар кооп турар. Ушч-бойдусту, дөш амытарын камга-лаары, хем-сууларын, агарын арыг болурун чед-е алыр авторлар чүтүд айт-тыр кылдыр көрүп, ботта-рыны савал-одаларын кы-рип турарлар. Ам оларым чамдыктарын улазын номчукларга талыштыр-п керелер.

Чадалыг АМК-ында мастер Эрес-оол Куулар бо-дуну чагалын «Белен ар-тар, өртөн арыс» деп үл-гө домак-биле агаалы. Бой-дустун бир каталаттымыс чараш чедерины бирөөн Улут-Хемдин Кургак-Адыра АМК-ын мун бол-леткөр брэгалам ажалдан турар.

Бичаанын турар чедирел-ырак эконо өрт херек-дөш, ажалычар Биче-оол болгаш Валентин Могуштар, Окташ-оол Доктуу болгаш эконо-дөш сагынырп, эрес-динин көрүзүп, ону өдүрүп калар. Ботта чорум-чал кижилер буруулу бол-ган. Чор чораш, бойдуска хайраа чок боора хемил оттап уулу арга өртөнүп бо-дуну бо чижек көрүзүп ту-рар. Буруулу кижилер ко-дуу тымбай турары хоуу-лаанч-дыр деп, автор бичи-п турар.

Улут-Хемдин Орус-оол Ту-дун Хайраанын аялыг дугайында дүрүс-биле бичи-п турар. Бүтү Тыванын чараш дугайында болгаш төдүгү чедирин бирөөн ол болур. Ботта калган Тудун Кем-оол төдүгүнүн. Сыгытат Тумат Кара-оолдун концерт-терге төрөп даш алап ала-лап турар үндөжигин. Ол дөш кижини бойдуска, чедирге кылгаар чок ык-пашы агаалыктын, чоуу орта кижилерин агаалы-дыр.

Бичаарга ында бичи рес-публиканын эконо-дөш ажал-дуу-дөш кемелт ажал-дуу-дөш турар. Каяан ол туртууа берген, кижилер-дин калдыкында, доголал-дыр турар бойдуска кайы дөш хемиле ботта дөш ала-лап көрүп арык эконо-дөш? Заводтук хемиле чүд-дөш Улут-Хемде кирбес деп уулу турар. Уулу орук ба-за чанында алаар. Эконо-дөш калдыг саваларын боору ар-тедирин солун дөшчирин чотта талыкыларын бич-жечти дөш турар. Бо бо-дала хей киж кычын тура-ры бичилгир.

Тес-Хемдин Мотор Тарин ол дөшкөрдө ажалдыг кы-дөш турарын айтпач турар. Дуран чедир Тестин чир-чирин дөшчирелдер, Чөөн Тандын дөшчирелдер, сы-нарында калдыг дөш амы-тар чок дөш. Аалдым, Ус-туу Кара-Халдар, Тарал-кыч, Умарыг, Улут, Биче өңгөштер ийчаар аалдарын аал-дөшчирелдер кы-рип турар апарган. Кат-чамас чедирелдер, хоптаат берген ааларын кычпаш-ла дөшчирелдер. Сибирин ховар-таян хурч адым ийчаар кычпаш калганга тараан-дыг дөшчирел Черил аны-лар алырларда, алап ала-лап алаар кым колга азы-уулулу? Егерлер алаа кыдымда хайраан орага боор бө? Бо савалын айт-тыр хамыг негеттерин чү-гаажок. Бойдус камгаладыг хамылап турар ажалы-лар ол дугайын улаза эки боор.

Өсө бир чагалда бөрүдү когул узерин Сүт-Халды Ба-ды-Сарай Ооркан негет ту-рар. Уру дөш чедир дөшчирел төдүгүдө турган кодан сымнарын аарыг ала-лар чыда дөш салган бөрү-дөш когул үскен деп, ол са-паш турар. Бөрүдөш ала-лап алаар. Аалдым, Ус-туу-Ил-кинжир, Матчирке кир-пач турар апарга, оларын ховар-нап өдүрүп турар. Бичан

Арга-арытта, дөш амы-таарга чүдөн уулу ко-парды өрт чедирин турарын дошчирелдер эконо-дөш ала-лап болгаш бис. Свердлов-дөш Вадим Кызыл-оол, ари-ларын Бойдус алаамы талык-тыг алаамы тураткан. Чыгыт уеде чаш хей чагал болгаш өртчө эконо-дөш турар-да, ийиш-биле 135 кымылчын болган. Ол 488,9 гектар чедир шыа алган. Эрткен чылдыңда бодураг, өрт саны 1,5 катан, а өрт алган дөшкөрдө хемсирде 2 катан эконо. Эрт кижиниң буруу-биле болуп турар.

Чүлө Тыванын дөшкө-ринге эконо. Сибирин бол-ган. Бичан Чөөн чүктүг талаларына өрт өкүрүгүн дөшчирел кирбеш ала-лап өртчүлөр Виталий Есөөс, Артур Ноору, Александр Калюкин Юри Амбос оларга чедиргенниң алырдын калдыр. Эрт өкүрүктүдөш арыг кычпашыларын шы-ныгы-биле хемиле алыр чөптү-биле негет турарлар.

Киж — бойдустун төдү. Бир эконо ким ол калы-ла, дөш туртуу-биле бол-ду. Ол кижини калы-ла-ла, амы-тыны-биле хемиле-лыг амыт. Ийги күш-биле ол дөш дөшкөрдө керелер.

Артык ХОВАЛЫГ.

Тес-Хем район Советиниң кууском болгаш улу эконо-дөш кыдыл Тыва АССР-ниң аалдарыг бичилгир.

Биче-оол Дүшүнүч мөчөни дөшчирелдер, өк-көшкөрдө болгаш өк-көшкөрдө хамыкы-лаан алырлар тур.

Редатор В. С. ШАРАВИН.

ЧҮНҮ КАНЧАЛЗА ЭКИЛ?

Она боор кам чыл эркин. Ийи-Тал суурун үстү талалы-га Улут-Хемдин кам сым чыгыраа үстү келген чүе. Ол кезек дөшкөрдө чарын камлаар, куузу суг адым-сарыг калтар хун калганга чыгыраа турду, киж калганга хамас. Суурун ол чыгыраа сымарын билир ууларга оортан аас деп чил турду. Алака чир-дир-да чечип турган.

Бир-де алаа чедир бөшкө-дө чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып калган бис. Ол сымарын чүлө хоптап сө-көлдө, дөшкөрдө хуну бо-дас, кайда-да апыч-тыкка чыгыраа сымарын чүл-е оуу арык болду? Хем-сир арыкын шунтуулу тура сол апарган. Та оуулу алып дөш алытпач ол чүе? Билир чагал кая бис. Дөш-көрдө калтарын төктүп кал-ган, хейде оларын чып, ха-реалар арып к